

Klikšķi pāri līkiem

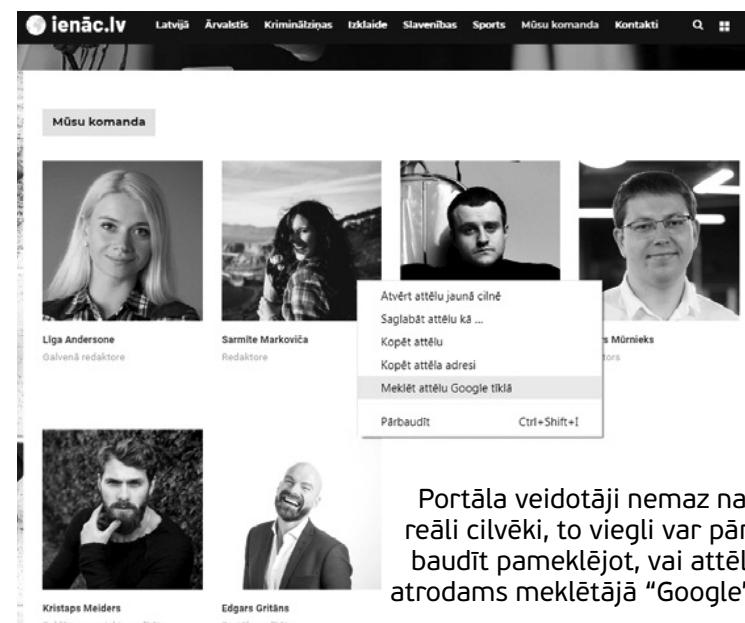
Plašu rezonansi sabiedrībā izraisīja nepatiesa ziņa – stāsts par it kā Liepājā aistratu mirušu zīdaini un meklēšanā izsludināto māti. Vairāk nekā septiņi tūkstoši cilvēku "Facebook" daļījās ar šo ziņu, bet policija informācijas izplatītāju nemaz nemeklēs, jo nav neviens cietušā.

Nepatīkamais incidents ar māzuli un māti patiesībā bija noticis Lietuvā. Portālā "apollo.lv" varam atrast 10. decembra ziņu par šo faktu ar atsauci uz Lietuvas policijas oficiālo "Facebook" kontu, ka tiek meklēta Lietuvas pilsone. Portāls "ienac.lv" ziņu ar sagrozītiem faktiem, ka tas noticis Liepājā, publicējis nākamās dienas vakarā, bet vēl pēc dienas Valsts policija aicināja cilvēkus pārdomāt saturu, ar ko viņi dalās, un sniegs aprakstu par patieso situāciju.

Ar Valsts policijas "Facebook"

ierakstu, kurā tiek aicināts neizplatīt viltus informāciju, dalījušies mazāk nekā trīs tūkstoši cilvēku. Tam ir vairāk nekā 300 komentāru. Nepatiesajai ziņai ir mazāk par 10 komentāriem, bet vairāk nekā septiņi tūkstoši lietotāju ar to ir dalījušies. Diemžēl pat pēc gadījumiem, kad viltus ziņu izplatītājus pieķer un mēģina sodīt, izskatās, ka klikšķu mednieki joprojām ir ļoti populāri.

Atverot "ienac.lv" var izlasīt kādu rakstu, kurā vēstīts par to, kā piedzēries morga darbinieks seksuāli izmanto jaunas meitenes līķi. Šoreiz nav atsauces uz valsti, kurā noticis incidents, būdē redzams vīrietis un pievilcīga jauna meitene. Pie raksta ir atsauce uz portālu "apollo.lv", bet tur savukārt ir atsauce uz mediju "DailyMail". Atverot oriģinālās ziņas avotu, varam norast, ka vīrietis uzdzīvojis pēc savas Bra-

Portāla veidotāji nemaz nav reāli cilvēki, to viegli var pārbaudīt pameklējot, vai attēls atrodams meklētājā "Google".

FOTO NO VIETNES "IENAC.LV"

zīlijas komandas uzvaras, rakstā nav ne vīrieša, ne jaunās sievietes foto. Kā "ienac.lv" tika pie personībām un foto?

Portālā "ienac.lv" redzam, ka konkrētā raksta autore ir kāda Līga Andersone. Atverot sadaju "Mūsu komanda", var redzēt, ka viņa ir arī galvenā redaktore. Pārbaudot meklētājā "Google", vai at-

tēls un persona ir īsti, tas neatrod tieši tādu pašu foto, un sieviešu ar šādu vārdu un uzvārdu ir daudz, lai to būtu vienkārši un ātri pārbaudīt. Bet kā ar pārējo komandu?

Sarmīte Markoviča esot redaktore. Foto redzama dzīvespriečīga sieviete ar ziediem rokās, bet, pārbaudot "Google", tiek "izmests" "Twitter" kants, kura īpašniece

ir Kati Holland no Losandželosas, kants izveidots 2017. gadā. Tāpat aplūkojam arī citus komandas biedrus. Fotogrāfs Mārtiņš Drevnieks vietnē "vk.com" atrodams kā Igor Ogurcov, ir citas bildes dažādos leņķos, ar šādu vārdu viņu var atrast sociālajā medijā "Facebook", bet neviens Mārtiņš Drevnieks. Direktors Aivars Mūrnieks "vk.com" atrodams kā Igor Braga, bet reklāmas projektu vadītājs Kristaps Meiders, jauns vīrietis ar ko optu bārdu, plaši redzams citās interneta vietnēs, kur aprakstīts, kā izaudzēt bārdu, viņš portālā "ieguldījumi.lv" parādās kā viens no komandas, un izmantots ir tieši tas pats foto, līdzīgi ir arī ar portāla vadītāju Edgaru Gritānu. Vietnē "ieguldījumi.lv" cilvēks ar tādu pašu foto ir atspoguļots kā laimīgs klients, kas sniedzis vairākas atsauksmes. Tas dara bažigu, un tāpēc ir būtiski apzināties, kas ir medija īpašnieks un kas ir saturs radītājs. Portāla "ienac.lv" komanda neatstāj uzticamu iespāidu, foto nemti internetā, bet ziņas tiek pielāgotas, lai veicinātu klikšķus un vietnes apmeklētību.

Elīna Kristiņa

IZVĒLOS ZINĀT

"Ir viegli apmaldīties"

"Tā kā es pati strādāju medijā, iespējams, mani mediju lietošanas paradumi atšķiras. Informācijas meklēšana ir mana ikdienu – pārsvarā daru to interneitā. Ir vairāki portāli, kurus lielākoties apmeklēju. Esmu tos izvēlējusies informācijas uzticamības dēļ. Zinu, ka tur strādā profesionāli žurnālisti, kuri informāciju pārbauda. Tāpat man svarīga ir ziņu kvalitāte, tas, cik interesanti un saistoši tiek pasniegts saturs, un operatīvitatē," ieskatu savos mediju lietošanas paradumos sniedz Talsu novada fonda brīvpārīgo koordinatore un "Talsu televīzijas" žurnāliste SANITA LIEPIŅA.

Iļ dienu viņa vairākas reizes apmeklē vietnes "lsm.lv", "tvnet.lv", "delfi.lv", vieglākam saturam ieskatās arī portālā "kasjauns.lv". "Par šī portāla uzticamību šaubos, bet izklaides ziņām un informācijas salīdzināšanai mēdz to izmantot," viņa saka. Skatoties arī televīzijas ziņu sižetus, jo Sanitai patīk vizuāli iztvert informāciju, dzirdēt un redzēt, cik garšīgi cilvēks savu viedokli pasniedz. "Skatos arī portretreaidījumus, jo interesantāks par jebkuru ziņu man vienmēr būs cilvēks. Ziņu sižetus un portretreaidījumus skatos internetā. Reizēm klausos arī radio ziņas, kas man šķiet svarīgas

"Redzot, kāds saturs nonāk uz manas sienas sociālajos tīklos un ar ko mēdz dalīties ikdienā saprātīgi cilvēki, varu secināt, ka daudzi mūsdienās neizvērtē informāciju," saka Sanita Liepiņa.

DAINIĀ KĀRKLUVĀLKA FOTO

āram notikumu apskatam Latvijā un pasaulē, bet pēc tam plašāku informāciju vienalga iegūstu interneitā," norāda brīvpārīgo koordinatore.

Vislielākā interese viņai, protams, ir par reģionālo informāciju. "Reģionālās ziņas bieži vien ir pozitīvākas nekā Latvijas vai pasaules ziņas, un tas man visā informācijas daudzumā ir svarīgi – neieslīgt negatīvismā. Tālāk seko valstiskās ziņas, jo man rūp, kas notiek Latvijā. Mazāk izdodas seko līdzi pasaules mēroga ziņām.

Man svarīgs ir avots, kur informāciju iegūstu. Sociālajos tīklos Joti bieži klejo šokējoši virsraksti,

uz kuriem reizēm arī man gribas reaģēt, uzklikšķināt, bet, ieraugot lapas nosaukumu, uzreiz ir skaidrs, ka ziņa ir izdomāta. Vienu un to pašu tematu mēdz izzināt vairākos avotos, lai redzētu, vai informācija sakrīt. Pie atsevišķiem rakstiem vai video mēdz palasīt komentārus, kur starp verbālo caureju reizēm var izlasīt interesantus, papildinošus faktus," padalās Sanita.

Viņa piekrit, ka sociālajiem medijiem šobrīd cilvēku dzīvē ir lielāka loma nekā televīzijai, avīzei vai radio. Cilvēki interneitā pavada lielu daļu dzīves – tā ir vieta, kur satikties, komunicēt un uzņemt informāciju. "Cilvēki, kuri veido viltus saturu, kļūst arvien nekaunīgāki, uzmācīgāki, tehniskās iespējas viņiem ļauj kļūt vēl labākiem. Mediju patēriņājiem nākotnē jābūt vēl uzmanīgākiem, domājot līdzi, kā neuzķerties uz skaljiem virsrakstiem un kliedzēšām bildēm, salīdzinot informāciju vairākos avotos un pārbaudot datumus. Milzīgā informācijas daudzumā ir viegli apmaldīties. Kļūdīties var pat Joti intelektuāli cilvēki, kuriem piemīt kritiskā domāšana, jo tehniskās iespējas informācijas viltošanā attīstās, bet es no sirds gribētu, lai cilvēki būtu apdomīgāki un prastu izšķirot vissmaz to informāciju, kur virsraksts burtiski kliedz: "Es neesmu patiess!"," piebilst S. Liepiņa.

Agrita Blumberga

SKATIES PATS

Mierīgo diskusiju ēra ir pagājusi

<<1.lpp.

Tas, ko konkrēts politiķis ir darījis pirms diviem gadiem, liešākajai sabiedrības daļai aizmiršķies, jo katru dienu ziņās vērojam jaunus skandālus un pavērsienus. To visu atcerēties vienkārši nav iespējams. Šodien visu izšķir konkrēts laiks, kurā tiek pieņemti lēnumi. Par ātru vai par vēlu veikts gājiens var mainīt visu. Kas nav mazsvārīgi, šo situāciju vienmēr kāds izmantis. Tāpēc svarīgi vērtēt informāciju, ko uzņemam, kā arī mācīties un spēt paskatīties uz notiekošo mums apkārt no dažādiem skatpunktiem. Nozākāt dāmas un kungus pie varas svirām vienmēr būs vieglis uzdevums, taču, lai cik grūti reizēm būtu to atzīt, jāatceras, ka Saeima un Ministru kabinets ir sava veida spogulis visai mūsu sabiedrībai," atzīst O. Krūmiņš.

Arī politiķa būtiska platforma ir sociālie tīkli, atzīst uzrunātie politiķi. A. Lungevičs norāda, ka tie paver milzīgas iespējas: "Arī pašvaldība tos aktīvi izmanto, komunicējot ar sabiedrību, stāstot par paveikto un to, kas notiek. Diemžēl paver arī iespējas sagrozītai informācijai. Katram politiķim jābūt gatavam, ka tas viss var tikt vērstīs pret viņu pašu."

A. Lungevičs ir pamanījis arī dažus politiķu parodijkontus. "Tajos, līdzīgi kā publiskajos portālos, var sniegt anonīmus komentārus, "no sirds" rakstīt visu un nenest par to atbildību. Tas,

protams, kopējai informācijas platformai, kurai jābūt objektīvai, pozitīvu piensumu nedod," uzskata A. Lungevičs.

"Darbošanās sociālajos tīklos jāveic Joti apdomīgi, jo līdz cilvēku viedokli par jebkuru no mums (īpaši, ja mūs iepazīst tikai virtuāli) veido tas, ko esam darījuši virtuālajā vidē. Īpaši emocijas jākontrolē, tāpēc ka atstātās e-pēdas, tāpat kā tetovējumi, nav tā īsti izdzēšamas. Pie šādiem principiem arī cenšos pieturēties. Esmu tikai vienā tīklā "Facebook", tāpēc nevaru spriest par citiem. Tikai vienreiz nācies saskarties ar politiķa viltus kontu. Uz to reaģēju, piezvanot un izstāstot politiķei, kurai bija izveidots viltus kants," savukārt norāda A. Ceļapīters. Bet O. Krūmiņš pauž pārliecību, ka sociālajos tīklos visaktīvākie ir Saeimā neievēlēto spēku pārstāvji: "Sie cilvēki visaktīvāk iesaistās diskusijās ar iedzīvotājiem. Protams, TV ekrānā viņi gandrīz nav redzami, jo ziņu aģentūras un iedzīvotājus tomēr vairāk interesē valdošo spēku domas." Runājot par politiku parodijkontiem, viņš atzīst, ka ir pamanījis tikai dažus. Piemēram, Raivja Dzintara parodijkonts nereti liek pasmaidīt, tur regulāri tiek atgādinātas Kremļa intereses par Latviju, ka vienīgais ēdiens īstam latvietim ir zirņi, ka viņš sargā akmeņus Likteņdārzā.

Žeņa Kozlova

Jaunie starp televīziju un virtuālo vidi

Vairāki uzņēmīgi Auces novada jaunieši oktobrī nodibināja biedrību "JM Jumis". Divi no jauniešu mājas (JM) dibinātājiem Eduards Liepiņš-Melnis un Toms Egļitis un biedrības pārstāvē Kristiana Patričija Valukevica dalās pieredzē par jauniešu mediju patēriņu, sociālo tīklu nozīmi, viņu attieksmi pret norisēm valstī un pasaule.

- Kādu mediju saturu jūs ikgudienā patēriņojat?

Eduards: - No sociālajiem tīkliem tie ir "Facebook" un "Instagram". Es nelasu avīzes, par jaunumiem uzzinu interneta portālos, visbiežāk - "nra.lv". Tas, manuprāt, ir visuzticamākais no avotiem. Dienā zījām veltu līdz stundai, taču sporta zījām varu atvēlēt daudz vairāk laika. Internešā sekoju līdzi raidījumam "100 g kultūras", lasu tā mājaslapu un "Instagram" profilu.

Toms: - Es lasu avīzes, katru mēnesi apskatos pašvaldības izdevumu "Auces Novada Vēstis", nedaudz lasu arī reģionālo laikrakstu "Zemgale", ja kaut kas no tur rakstītā attiecas uz mani. Informāciju iegūstu arī internetā. Manā telefonā ir pieejamas "Google" zījas, tās ir no dažādiem avotiem. Vietnes "Facebook" un "Instagram" man nešķiet uzticamas, tur var būt pilns ar viltus zījām.

Kristiana: - Informāciju internešā visbiežāk iegūstu vietnēs "nra.lv" un "Ism.lv". Šad tad palasu arī pašvaldības izdevumu "Auces Novada Vēstis", ja tur ir informācija, kas mani interesē. Vienīgais sociālais tīkls, kuru ikgudienā izmantoju, ir "Instagram", lai gan informācija tajā bieži vien ir maz ticama.

- Kas jaunieti mudina lasīt avīzes?

Toms: - Ne visiem ir interesē lasīt. Mani avīzes saista, jo es pats tajās bieži esmu. Tiem, kas tur pārādās retāk vai nav nemaz, nav interesanti. Mani interesē, kas noteik pašvaldībā, kāds ir budžets, kā noteik domes sēdes.

Kristiana: - Ileinteresē, ja raksts ir par kādu pazīstamu cilvēku vai mani pašu. Tā, pašķirstot avīzi, izdodas uzzināt vēl kādu jaunu informāciju.

Eduards: - Daudziem vieglāk no rīta iejet "Facebook" un paskaitīties jaunākās zījas, nav jājet uz veikalui, jāpērk avīze, lai varētu izlasīt rakstus.

- Vai ir kādi kritēriji, pēc kuriem izvēlēties saturu internetā?

Toms: - Tīklīdz atveru internešā pārlūku savā telefonā, tas piešķir dažādas zījas. Saturs tiek

piemērots lietotāja vajadzībām - būtībā mani interesē katra ziņa, ko atsūta, tāpēc reizēm izlasu visu pēc kārtas. Cīkārt piedāvājumu izvērtēju pēc virsrakstiem.

Eduards: - Pirms diviem gadiem biju uz vienu lekciju par medijsprātību, pēc tās reizes uz virsrakstu vairs neskatos. Pirmo aplūkoju mājaslapu - pēc tās nosaukuma varu noteikt, vai avots ir uzticams. Un tikai tad vērtēju virsrakstu.

Kristiana: - Sociālajos tīklos mani uzrunā tieši virsraksts. Bet, atverot rakstu, ir jāieslēdz kritiskā domāšana, pievēršot uzmanību tam, cik pareizi un logiski izveidots raksts un vai tas nav veidots ar nolūku palielināt lasītāju skaitu.

- Ikgudienā izvērtējat konkrētas informācijas nepieciešamību?

Eduards: - Viss laiku. Pēc lekcijas vienmēr piedomāju pie tā, kā izvērtēt rakstu.

Toms: - Kad izlasu kādu ziņu, padomāju, vai tas vispār jebkādā veidā ir iespējams. Ir daudz viltus zījas, kuras var atpazīt jau pēc virsraksta. Arī es zinu, ka daudzi pelna ar kliksku skaitu, tādēļ nevēlos viņus nekādā veidā atbalstīt.

- Arvien aktīvāk tiek diskutēts par algoritmu darbību un to, kā tiek ievākta informācija par sociālo portālu lietotājiem, lai pielāgotu saturu viņu vajadzībām un interesēm. Vai jūs uzskatāt, ka esat gana informēti par to?

Eduards: - Mēs noteikti neesam pietiekami informēti. Manī rāisa satraukumu arī tas, kur var nonākt mani dati. Mēs savā zījā tiekam izsekoti - datoru, telefonu IP adreses.

- Ko šīs uzticības zaudēšana varētu nozīmēt nākotnē?

Eduards: - Būtu fantastiski, ja sociālie mediji nepastāvētu.

Kristiana: - Bet kā mēs uzzinātu visu aktuālo informāciju?

Eduards: - Atgrieztos atpakaļ pie avīzēm un televīzijas, tur neviens neievāktu informāciju par mani.

- Kādus rakstus jūs labprāt lasāt?

Eduards: - Manas tēmas ir sports un laika zījas. Informāciju uzzinu oficiālajā mājaslapā un "Instagram" - esmu sekotājs oriģinālajiem profiliem, kuros tiek publicēta informācija. Tie ir konti, kuros redzams zils ķekstītis, kas nozīmē "approved" - saturs ir drošs.

Toms: - Avīzēs interesē visa tā informācija, kas saistīs ar jauniešiem. Tāpat arī globālas problēmas un lieli notikumi ekonomikā, jo plānoju izglītoties šajā virzienā.

Kristiana: - ļoti bieži skolai ir nepieciešama informācija, to nā-

Jaunieši uzskata, ka nākotnē avīzes, iespējams, neeksistēs, jo paaudze, kurai tās ir svarīgas, palēnam iet mazumā. "Tie, kuri vēlēsies lasīt avīzes, pielāgosies - visu var atrast internetā,"

MONTAS ZĪLES FOTO

kas meklēt internetā, un netieši uzzinu ko jaunu. Ikgudienā skatos TV3 zījas.

Toms: - Manā uzmanības lokā televīzija jau kādu laiku nav. Kādreiz to skatījāmies, jo tas bija vienīgais veids, kā nonākt citā pasaule. Tagad ir pieejams plašāks saturs, kuram var piekļūt jebkurā vietā un laikā.

- Kā jūs sevi un savus vienaudžus redzat sabiedrībā?

Eduards: - Jaunieši daudzāk netiek pienācīgi novērtēti, uz mums nepaļaujas tīk, cik vajadzētu. Uzmanība tiek paaudzei darbaspējas vecumā, taču es esmu spējīgs darīt to pašu. Iespējams, daudzi neapzinās, ka mēs esam nākotne.

Kristiana: - Mums ir jādod liešķas iespējas darboties gan savā, gan sabiedrības labā.

Eduards: - Runājot par medijs - ja pieaugušie vēlas, lai mēs būtu drošākā vidē, par medijsprātību pusaudžiem jāstāsta jau skolā.

Toms: - Pusaudži ir labākā mērķauditorija viltus zījām. Ir liešķa iespēja, ka pieaugušie saprātīs labāk. Turklat šī paaudze vairāk lasa avīzes, kurās viltus zīju nav.

- Vai atšķirīgais mediju pāterīš ieteikmē dažādu paaudžu savstarpējo komunikāciju ikgudienā?

Eduards: - Mums ir dažādi informācijas ieguvies avoti. Kāpēc viess nevarētu būt vienuviet? Portālu lielais skaits jauj saturā "ieslidināt" dažādas viltus zījas. Ja visiem būtu vienots zīju portāls, nebūtu arī tik lielas informācijas plūsmas, kas nereti liek apmulst.

Toms: - Tad būtu vienas puses viedoklis. Dažādi zīju portāli, cilvēki, kas veido saturu, katrs palūkojas no cita skatpunkta.

Kristiana: - Reizēm rodas apjukums - daudzi portāli, visos informācija par vienu tēmu, bet katrā tā ir citāda.

- Kā izvēršas jūsu sarunas ar

ES AVĪZES NELASU!

vecvecākiem?

Eduards: - Man patīk klausīties, kad vecvecāki stāsta, ko izslāsiņuši avīzē vai redzējuši televīzijā. Es nestāstu, ko esmu lasījis, klausījos viņi.

Kristiana: - Citreiz gan liekas, ka mēs par aktualitātēm zinām vairāk nekā viņi, jo informācija, ko mēs varam atrast internetā, ir plašāka par to, ko vecvecāki var iegūt televīzijā vai avīzēs. Ja manus vecvecākus ieinteresē kāds sižets televīzijā, viņi lūdz paskatīties internetā vēl ko papildus. Arī viņos rodas vēlme izzināt vairāk.

Eduards: - Vecvecākiem esmu mācījis, kā rīkoties ar viedierīcēm, tā ir iespēja parādīt zīju portālus. Būtu joti labi, ja tiktu izveidota programma, kurā piedalītos pensionāri un jaunieši, kuri zina par medijs. Viņi varētu parādīt, kā tas viss notiek, kur meklēt informāciju - šāda programma palīdzētu senioriem apgūt medijsprātību.

Toms: - Mani vecvecāki internešā nelieto, skatās tikai televīziju. Neesmu piedāvājis pamācīt, jo zinu, ka viņi atteikties aizbildinoties, ka tas ir joti sarežģīti.

- Internetā atrodams arī izklaidējošs saturs. Cik laika tam atvēlat?

Eduards: - Jaunieši mazās pilnētās pēc skolas dadas mājās, nomēt somu un apsēžas pie datora, visu atlikušo dienu nedara neko no piņetu. Tas ir joti nevērtīgi izlierots laiku.

Kristiana: - Jo vairāk laika vadās sociālajos tīklos, jo šķietami bezvērtīgākā kļūst informācija, ko sākotnēji esmu meklējusi.

Eduards: - Izjūtas pēc tam mēdz būt divējādas. Jāatgūst ieķavētais laiks, jādomā, kā paspēt izpildīt mājasdarbus, bet, no otras puses, gadās, ka esmu izlasījis arī patiešām vērtīgu informāciju, un diena aizvadīta produktīvi.

- Vai tā ir tiesa, ka pēdējos gados skolēni starpbrīžos norobe-

žojas cits no cita, jo lūkojas katrs savā telefonā?

Eduards: - Citreiz ir tā, ka visi ierakūšies telefonus. Ja satus varētu ieinteresēt arī citus, mēdzam ar izlasīto daļīties. Runājam ne tikai par amīzantām lietām - laikā, kad aktuāli bija terorakti, klasē un mājās apspriedāmies, pārdomājām, kāpēc cilvēki to dara.

Toms: - Šādos brīžos mēdz atklāties gan tas, ka cilvēki ir meklējuši papildu informāciju, gan arī tas, ka daudzi neko nezina par tēmu.

- Ko jaunu jūs vēlētos uzzināt par informācijas ieguvi interneta vidē?

Eduards: - Es gribētu noklausīties padziļinātu lekciju par medijsprātību.

Toms: - Vēlos uzzināt, kā noziegt, vai avots ir ticams, kā virsrakstus neinterpretēt pēc savas patikas. Bieži vien virsraksti ir joti mulsinoši, gribētu noskaidrot, kā tos pareizi saprast.

- Kā digitālajā vidē uzvedas jūsu mazie brāļi un māsas - pāaudze, kura ar šim ierīcēm ir uzraudzību?

Eduards: - Man ir septiņus gaodus veca māsa, kura pagaidām daudz laika virtuālajā vidē nepāvada, un 12 gadus vecs brālis. Godīgi sakot, man ir bail, skatoties ne tikai uz savu brāli, bet arī uz viņa vienaudžiem skolā, kāds saturs internešā ir pieejams šāda vecuma bērniem un ko viņi šajā vidē dara. Tas ir briesmīgi, kā uz bērniem strādā, lai pelnītu. Viņam nav arī nekādas izpratnes, ko internets dara ar cilvēkiem. Es nevaru viņu apsēdināt un izstāstīt, viņš neieklāsās. Un tas man liek raizēties par viņa drošību - baidos, ka viņš varētu parādīt nekādu, teiksim, nepiemērotā platībā ievadīt savus personas datus. Turklat šī paaudze nav aktīva, un man ir bail skatīties, ko viņi dažās nākotnē - bieži vajadzīgs tikai telefons.

Monta Zile

Reizē drosmīgi un piesardzīgi

Pasaulē jau vairāk nekā 20 gadus un nu dažus gadus arī Latvijā par pirkumu, ja vien tā summa nepārsniedz 25 eiro, iespējams norēķināties ar bezkontakta tehnoloģiju. Tikai jāpietuvina maksājumu karte vai viedierīce (maksimāli 4 cm attālumā) norēķinu pieņemšanas iekārtai. Brīdī, kad starp tām notiek datu apmaiņa (par to liecina gaismas signāls uz iekārtas un pīkstiens), darījums noticis.

Šoruden uzņēmums "Mastercard" un Finanšu nozares asociācija informatīvajā kampaņā "Pīk, un gatavs!" pētīja Latvijas iedzīvotāju norēķinu paradumus. Aptaujā noskaidrots, ka teju 75% iedzīvotāju ir maksājumu kartes ar bezkontakta norēķinu iespēju, bet 23% šāda maksāšanas iespēja pieslēgta arī mobilajā telefonā, viedaprocē vai viedpulkstenī. Asociācijas informācija liecina, ka līdz šā gada vidum Latvijā aktīvas bija 2 161 824 maksājumu kartes, no tām vairāk nekā puse bija apriņkotas ar bezkontakta tehnoloģiju. Karšu norēķini pieejami jau vismaz 30 tūkstošos tirdzniecības

Latvijas iedzīvotāju norēķinu paradumu pētījums apliecinā, ka bezkontakta maksāšanas iespēja klūst arvien populārāka.

LĪGAS LIEPIŅAS FOTO
vietu valstī, un no šā gada visām maksājumu karšu pieņemšanas ierīcēm Eiropā jāpieņem kartes ar bezkontakta norēķinu iespējam.

Daudzi kartes ievietošanu apa-

rātā un PIN kodu gan vērtē kā drošāku maksāšanas veidu. Informatīvās kampaņas organizētāji skaidro bezkontakta norēķinu priekšrocības un drošības aspektus, kliedē-

PADOMI

- Pirms veikt maksājumu, vienmēr jāpārliecinās, vai terminālī ievadīta atbilstošā preces summa.
- Maksājot par pirkumu, bezkontakta karte vai ierīci labāk nopīkstīnāt pašam, nevis dot to darīt pārdevējam.
- Jāpatur prātā PIN kods. Tas vajadzīgs pirkumiem virs 25 eiro, tāpat drošības labad neatkarīgi no maksājamās summas POS terminālis ik pa laikam pieprasīs ievadīt PIN kodu, lai pārliecinātos, ka karte izmanto tās patiesais lietotājs.
- Jāseko norēķinu plūsmai un jārūpējas par savu datu un maksājumu ierīču drošu uzglabāšanu. Vēlams iestatīt, lai telefons paziņo par katru izejošo maksājumu, kas veikts ar karti.
- Telefoniem vai citu viedierīci, ar ko veic bezkontakta norēķinus, ieteicams aizsargāt, izmantojot ekrāna kodu, bloķēšanu ar pirkstu nospiedumu vai sejas atpazišanu.
- Regulāri jāatjauno viedierīces programmatūra.

jot izplatītākos mītus. Karti nav ie-spējams nolasīt no attāluma, tāpat nevar nozagt naudu, tai pietuvinot viltus karšu pieņemšanas iekārtu.

Katrā bezkontakta darījums ir iz-sekojams, un banka izmeklē katru gadījumu, kad noticis nedrošs un neautorizēts maksājums. Ja ir bažas, ka bezkontakta karte teorētiski varētu tikt noskenēta ar tāpašu ierīci, IT drošības konsultants Agris Krusts iesaka to turēt makā starp vairākām citām bezvadu kartēm. Tas palielina drošību. Nav jābaidās, ka par vienu pirkumu varētu samaksāt divreiz vai tas varētu tikt apmaksāts no vairākām kartēm vienlaikus (ja makā tādas vairākas). Katram bezkontakta maksājumam ir unikāls numurs, tādēļ to nav iespējams veikt divreiz. Vairākām šādām kartēm esot kopā, nauda tiks noņemta tikai no

tās, kura pirmā būs reāgējusi uz karšu pieņemšanas iekārtas pie-prasījumu.

Papildus kartēm bezkontakta maksājumu iespējams veikt arī ar viedtālruni (tam jābūt ar jaunu programmatūru) vai citu viedierīci, izmantojot konkrētas bankas mobilo lietotni. Sākot tajā darboties, tā pa soļiem pasaka priekšā, kas darāms. Pakalpojums nu jau pieejams vairākās bankās, bet šo iespēju cilvēki pagaidām izmanto diezgan kūtri. Tehnoloģijas attīstās, un katrs pats var izvērtēt, kāds norēķinu veids pieņemamāks un kāda iekārtā ērtāk izmantojama. Turklat viens norēķinu veids neizslēdz citu.

Pēc Finanšu nozares asociācijas un komercbanku materiāliem sagatavojuusi
Liga Liepiņa

RUNĀ EKSPERTS

KAM TICĒT?

MARTA RĪBELE,
Eiropas Parlamenta biroja
Latvijā vadītāja

Vai tiešām Hitlera daiļrade Latvijā ir populārāka par Harija Potera sāgu? Šādas un līdzīgas "ziņas" internetā izplatās kā kūlas ugunsgrēks. Daloties ar tām, mēs uguni pūšam vēl lielāku.

Gada nogales svētku tradīcijas dažādos Eiropas

reģionos atšķiras, un tāpat ir ar viltus ziņām jeb dezinformāciju. Taču abos gadījumos ir vairākas skaidras lietas. Svetkās tā ir kopā būšana un brīnumi, bet cīņa pret dezinformāciju – katra paša vērtības, profesionāli žurnālisti, valsts un Eiropas Savienības (ES) kopīgas iniciatīvas.

KĀ EIROPAS SAVIENĪBA MŪS AIZSARGĀ

Dezinformācija nav jauns fenomens, bet līdz ar interneta attīstību mainās tās formas, mērogas un izplatīšanās ātrums. Eiropas Savienībā valsts ir apvienojušās, gan lai iegūtu ekonomisku spēku, gan kopīgi stātos pretim izaicinājumiem. Cīņa pret dezinformāciju ir viens no tiem.

Kā ES mūs aizsargā? Jau 2015. gadā izveidota Austrumu Stratēģiskās komunikācijas operatīvā grupa, kas ES austrumu kaimiņvalstis palīdz stiprināt neatkarīgu presi un audzē ES spēju cīnīties ar Kremļa propagandu. 2018. gadā, gatavojoties Eiropas Parlamenta (EP) vēlēšanām 2019. gada maijā, ES ieviestas vairākas jaunas lietas. Starp ES iestādēm un dalībvalstīm izveidota tāpaša agrīnās brīdināšanas sistēma, Briselē un ES kaimiņvalstīs ir papildu speciālisti un rīki cīnīti ar dezinformāciju, kā arī "Facebook", "Google", "Twitter", "Mozilla" u.c. parakstīja labas prakses kodeksu. Civlēki Latvijā varbūt ir pamanijuši, ka, piemēram, vietnē "Facebook" tagad var redzēt politiskās reklāmas apmaksātāju. Taču varu atklāt, ka liels darbs notiek arī "neredzamajā" frontē. Piemēram, Latvijā pirms EP vēlēšanām ES iestāžu pārstāvniecības kopīgi ar valsts pārvaldi izglītojās un regulāri apmainījās ar informāciju, lai varētu atspēkot dezinformāciju.

JAUNAS IDEJAS

Vasarā darbu sākā jaunais Eiropas Parlaments, un 1. decembrī – arī jaunā Eiropas Komisija. Izvērtējot paveikto un situāciju pasaulei, gaidāmas jaunas ES līmeņa iniciatīvas, piemēram, Eiropas demokrātijas rīcības plāns. Protams, civlēki Liepājā vai Cēsīs šo politikas pusi labprātāk atstātu lēmumu pieņēmējiem, taču vairāki rīki ir katra paša rokās. Piemēram, ES mājaslapa pret dezinformāciju, ko var atrast internetā pēc atlēgvārdiem "EU Vs Disinfo" un kas pieejama angļiski, krieviski un vāciski. Tajā kopš šā rudens atrodami vairāk nekā 7000 prokremisku dezinformācijas piemēru un to atspēkojumi.

ŽURNĀLISTS KĀ BĀKUGUNS

Viennozīmīgi šajā laikmetā ļoti liela loma ir profesionāliem medijiem. Skandināvu mediju pētījumi rāda, ka 82% jauniešu neatšķir neatkarīgu žurnālistiku no sponsorētā saturā, un tikpat kritiska situācija varētu būt arī citu vecumu grupās. Tādēļ ne tikai valstu, bet arī ES iestādes pieleik tāpās pūles, lai atbalstītu kvalitatīvu žurnālistiku, – uzlabo likumdošanu un palīdz praktiski.

Arī Latvijā ES iestāžu pārstāvniecības pievērš lielu uzmanību gan pieredzējušo žurnālistu, gan studentu atbalstam.

SARGĀ SEVI PATS

Kā jau minēju, dezinformācijas "seja" visu laiku mainās. Ja agrāk tie vairāk bija nepatiesi fakti par ES, tad tagad dezinformatoru mērķis arvien biežāk ir Eiropas vērtības.

59% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka dalība ES ir laba lieta. No tā var secināt, ka Eiropas vērtības ir Latvijas cilvēku DNS sastāvdaļa. Taču to apzināšanās un saglabāšana ir katra paša atbildība. Vienlaikus ir svarīgi atcerēties ES moto "Vienoti dažādībā", kas nozīmē, ka vērtības var atšķirties.

Protams, lai cilvēki spētu atzīt un aizstāvēt savas vērtības, tikpat svarīga kā medijipratība ir arī politiskā pratība. Grībētos ticēt, ka ar valstu un ES atbalstu un konkrētām iniciatīvām situācija uzlabosies arī šajā jomā. Latvijas jauniešu aktīvā iesaiste EP vēlēšanu kustībā "Šoreiz es balsošu", kas tagad pāraugusi iniciatīvā "Mēs esam kopā", rāda, ka veidojas jauna, zinoša pilsoniskās sabiedrības paudze.

* BBC nesen stāstu par viltus ziņām ilustrēja ar šādu piemēru no Latvijas.